

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2021.18.17>

ПРАВОВІ АСПЕКТИ Ї ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Бездольний Максим Юрійович,
кандидат юридичних наук,
в. о. доцента кафедри
адміністративного права
та адміністративного процесу
(Херсонський факультет
Одеського державного університету
внутрішніх справ, м. Херсон, Україна)

Стаття присвячена правовим аспектам та особливостям застосування поліцейського піклування як нового виду превентивного заходу у поліцейській діяльності, який продовжує розвиватися та вдосконалюватися.

На відміну від завдань та обов'язків колишньої державної силової структури – міліції, діяльність якої мала здебільшого каральний характер, функції Національної поліції України насамперед побудовані на наданні сервісних послуг. Так, у п. 4 ст. 2 Закону України «Про національну поліцію» одним із її завдань є надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, котрі з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. Правовий аспект реалізації вказаного завдання викладено у п. 11 ст. 31 цього Закону, за яким одним із превентивних заходів є поліцейське піклування.

Таким чином, поліцейському піклуванню на законодавчому рівні уперше надано окремий статус і одночасно визначено особливості його застосування.

Водночас протягом майже шести років вивчення процесу застосування поліцейського піклування мало тільки теоретичний характер, що зумовлювалося відносною недостатністю нормативно-правового забезпечення цього заходу.

Науковцями В.О. Ільницьким, І.О. Святокум, Н.М. Шубіною та іншими вже висвітлювалися ці питання, але наукові дослідження зосереджувалися на теоретичних аспектах здійснення поліцейського піклування та його місці у системі поліцейських заходів, однак практичні питання його здійснення донедавна залишалися відносно недоопрацьованими.

Ст. 41 Закону України «Про національну поліцію» передбачено, що про застосування поліцейського піклування складається протокол, у якому зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) застосування поліцейського заходу; підстави застосування; опис вилученої зброї чи інших предметів; клопотання, заяви чи скарги

особи, якщо такі надходили, наявність чи відсутність видимих тілесних ушкоджень.

Незважаючи на законодавче визначення способу фіксації застосування цього превентивного заходу, дотепер не було розроблено єдиного нормативного документа, який би визначав цей процес. І тільки наказом МВС України від 12 жовтня 2020 р. № 724 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про застосування поліцейського піклування» стало можливим визначення порядку оформлення поліцейськими матеріалів про застосування превентивного поліцейського заходу – поліцейського піклування.

Ключові слова: превентивний захід, поліцейське піклування, протокол про застосування поліцейського піклування.

LEGAL ASPECTS AND FEATURES OF THE APPLICATION OF POLICE CARE

Bezdolnyi Maksym Yuriiovich,
Candidate of Law,
Acting Assistant Professor at the
Department of Administrative Law
and Administrative Process
(Kherson Faculty of Odessa State
University of Internal Affairs,
Kherson, Ukraine)

The article is devoted to the legal aspects and peculiarities of the use of police care as a new type of preventive measure in policing, which continues to develop and improve.

Unlike the tasks and responsibilities of the former state power structure – the police, whose activities were mostly punitive, the functions of the National Police of Ukraine are primarily built in the provision of services. So in paragraph 4 of Art. 2 of the Law of Ukraine “On the National Police” one of its tasks is to provide, within the limits prescribed by law, services to assist persons who for personal, economic, social reasons or as a result of emergencies need such assistance. The legal aspect of the implementation of this task is set out in paragraph 11 of Art. 31 of the said Law, that one of the preventive measures is police care.

Thus, at the legislative level, police care is first given a separate status and at the same time the peculiarities of its application are determined.

At the same time, for almost six years, the study of the process of applying police care was only theoretical in nature, due to the relative inadequacy of the legal framework for this measure.

Such scientists as V.O. Ilnytsky, I.O. Sviatokum, N.M. Shubina and others have already covered these issues, but research has focused on the theoretical aspects of police care and its place in the police system, but the practical issues of its implementation, until recently, remained relatively unfinished.

Until recently, this area remained one of the most interesting in the research and discussion not only among scientists but also among practitioners.

St. 41 of the Law of Ukraine “On the National Police” provides that a report on the use of police care is drawn up, which indicates: place, date and exact time (hour and minute) of the police measure; grounds for application; a description of the seized weapon or other items; petitions, statements or complaints of the person, if any, the presence or absence of visible injuries.

Despite the legislative definition of the method of fixing the application of this preventive measure, so far no single normative document has been developed to define this process, which in turn has had negative legal consequences. And only by the order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 12.10.2020 № 724 “On approval of the Instruction on registration of materials on the use of police care” it became possible to determine the procedure for registration of materials on the use of preventive police measures – police care.

Key words: preventive measure, police care, protocol on application of police care.

Одна з особливостей поліцейського піклування полягає у тому, що уперше його виділено як окремий поліцейський превентивний захід, який безпосередньо реалізує одне з основних завдань Національної поліції України – надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, котрі з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [2; 3].

Відповідно до ст. 31 Закону України від 02 липня 2015 р. «Про Національну поліцію» поліцейське піклування є одним із видів превентивного поліцейського заходу, який за своїм призначенням суттєво відрізняється від інших превентивних заходів, що передбачають значно конкретніший характер і напрямки.

Незважаючи на те, що поліцейське піклування є поліцейським превентивним заходом, на який поширюються такі загальні вимоги, як законність, необхідність, пропорційність та ефективність, існують основні характерні риси, які визначають особливість його здійснення [6].

Розділяючи думку окремих науковців, слід погодитися, що окремі види поліцейського піклування мають свої особливості. Так, здійснення поліцейського піклування стосовно неповнолітніх повинне здійснюватися з урахуванням положень Законів України «Про охорону дитинства» та «Про запобігання та протидію домашньому насильству»; щодо осіб, котрі мають ознаки вираженого психічного розладу – Закону України «Про психіатричну допомогу» [6; 7].

Проте доцільно визначити інші особливості, які мають заборонні й обмежувальні риси та визначають: заборону певних дій; вичерпний круг спеціальних суб'єктів і фізичних осіб, якими і до яких здійснюється поліцейське піклування; практичну безальтернативність наслідків; ціль здійснення поліцейського піклування.

Так, для охорони прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці та порядку або припинення їх порушення поліція застосовує в межах своєї компетенції поліцейські превентивні заходи, визначені Законом України «Про Національну поліцію».

Законодавство визначає, що виключно Національній поліції України як центральному органу виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку і є спеціальним суб'єктом, надано право здійснювати превентивні поліцейські заходи, застосування яких відбувається безпосередньо через працівників Національної поліції як представників центрального органу виконавчої влади, наділених спеціальними повноваженнями [2].

Відразу слід зазначити, що превентивні поліцейські заходи переважно мають обмежувальний характер. Ст. 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права та свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1].

Саме ця норма основного Закону держави зобов'язує поліцейських виконувати покладені на них функції та використовувати свої права, які не суперечать Конституції України.

Відповідно до ч. 1 ст. 41 Закону України «Про Національну поліцію» категорично визначено вичерпне коло осіб, щодо яких може здійснюватися поліцейське піклування:

- 1) неповнолітньої особи віком до 16 років, котра залишилася без догляду;
- 2) особи, яка підозрюється у втечі із психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення;

3) особи, котра має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або собі;

4) особи, що перебуває у публічному місці та внаслідок сп'яніння втратила здатність самостійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточуючим або собі.

Таким чином, оскільки саме Законом України «Про Національну поліцію» передбачено здійснення поліцейського піклування, зазначений нормативний акт визначив і зафіксував конкретне коло осіб, щодо яких можна його здійснювати. Цей перелік є вичерпним і забороняє здійснення поліцейського піклування поліцейськими на власний розсуд щодо інших осіб.

Водночас наслідки поліцейського піклування мають практично безальтернативний характер.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 41 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейське піклування має наслідком щодо:

- 1) осіб, зазначених у п. 1 ч. 1 цієї статті, – передання батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування;
- 2) осіб, зазначених у п. 2, 3 ч. 1 цієї статті, – передання відповідному закладу;
- 3) осіб, зазначених у п. 4 ч. 1 цієї статті, – передання у спеціальний лікувальний заклад чи до місця проживання.

Крім того, відповідно до ч. 3 ст. 41 зазначеного закону поліцейському заборонено здійснювати обшук особи, щодо якої здійснюється поліцейське піклування [2].

На наш погляд, заборонність певних дій і звуженість (фактична безальтернативність) наслідків здійснення поліцейського піклування мають велику особливість не тільки щодо забезпечення та дотримання прав людини, але й унеможлиблює прояви корупційних діянь або посадових правопорушень, у т. ч. і кримінальних (ст. 364 КК України (зловживання владою або службовим становищем), ст. 365 КК України (перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу), ст. 368 КК України (Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) з боку посадових осіб Національної поліції України [4].

Кожен захід, у т. ч. і поліцейський превентивний, переслідує певні цілі.

Особливістю цілі поліцейського піклування виступають не тільки факти необхідності усунення обставин, що створюють ризики для осіб, щодо яких здійснюється поліцейське піклування, але і для оточуючих її осіб.

Незважаючи на законодавче визначення порядку процесуального оформлення поліцейського піклування (складання протоколу), єдиного документа, яким фіксувався вказаний захід, розроблено не було, і про його застосування поліцейськими складався тільки відповідний рапорт, зміст якого також був вільним і фактично не містив повної інформації про застосування поліцейського заходу.

12 жовтня 2020 р. після видання наказу МВС України № м724 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про застосування поліцейського піклування» стало можливим процесуальне оформлення застосованого поліцейського заходу, оскільки зазначеним наказом затверджено зразок протоколу про застосування поліцейського піклування [5].

Враховуючи, що основною ціллю поліцейського піклування є надання особі, щодо якої воно здійснюється, допомоги, у т. ч. медичної, правової, побутової тощо, прийняття та введення в дію вказаного наказу – актуальна та своєчасна подія, оскільки дала змогу привести адміністративні дії поліцейського у відповідність до вимог Конституції та державного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (Дата звернення 29.01.2021 року).
2. Закон України «Про Національну поліцію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (Дата звернення 29.01.2021 року).
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Національну поліцію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-п> (Дата звернення 29.01.2021 року).
4. Кримінальний кодекс України. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (Дата звернення 29.01.2021 року).
5. Наказ МВС України від 12 жовтня 2020 р. № 724 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про застосування поліцейського піклування». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1174-20#Text> (Дата звернення 29.01.2021 року).
6. Святокум І.О. Особливості здійснення поліцейського піклування в Україні: Методичні рекомендації. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2018.
7. Щубіна Н.М. Адміністративно-правове регулювання застосування поліцейського піклування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2020. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17864/1/%D0%B0vtoreferat_Shubina.pdf (Дата звернення 10.12.2020 року).